

(stremena), etc. La réalisation d'éléments en béton armé se fait en plusieurs étapes. On installe tout d'abord un **coffrage** (opaž) en bois ou métallique, dont la rigidité (togost) doit être suffisante pour supporter sans déformation le poids du béton frais (sveži beton). On dépose ensuite les armatures dans le coffrage et on les y fixe. Enfin, on **coule** (vlivati) le béton frais dans le coffrage et on le tasse (stisniti, natlačiti), de préférence avec des **aiguilles vibrantes** (vibracijske igle).

Matej Rode

Jezik in strokovno prevajanje

Sprache und Fachübersetzungen

Die Beherrschung einer Sprache erfordert, ausser der guten grammatischen Kenntnissen dieser Sprache, eine einwandfreie Nutzung der jeweiligen Sprachschichten, Sprachgebieten und Nebensprachen. Der Fachübersetzer befasst sich hauptsächlich mit den in bestimmten Nebensprachen verfassten Fachtexten. Die Beherrschung einer Nebensprache ist daher eng mit guten Fachkenntnissen verbunden. Kennt sich ein technischer Übersetzer auf einem Gebiet nicht genügend aus, so sollte er sich unbedingt von einem Fachmann auf dem jeweiligen Gebiet beraten lassen.

Prevajanje je eden od načinov rabe jezika, zato mora prevajalec jezik poznati. Poznati mora pravzaprav dva jezika — tistega, iz katerega prevaja, in tistega, v katerega prevaja. Brez tega prevajanje ni mogoče. Vendar bi bilo prav, če bi jezike ne le poznal, se pravi jih znal uporabljati, ampak bi o njih tudi kaj vedel. Navadno namreč jezik kar uspešno uporabljamo, o njem pa ne razmišljamo kdove koliko. Prav malo vemo, kaj pravzaprav je, kako deluje in kakšne so njegove zakonitosti. In če je prav, da vsaj nekaj od tega ve vsak uporabnik jezika, je to še toliko potrebnejše za prevajalca. Saj je jezik njegovo glavno delovno orodje. Podrobnejše poznavanje jezika je še toliko pomembnejše za strokovnega prevajalca, saj uporablja posebno zvrst jezika — strokovni jezik. Zanj poleg splošnih zakonitosti, ki veljajo za jezik v celoti, veljajo še dodatna pravila. Zato bomo najprej povedali nekaj o jeziku nasploh, nato še o strokovnem jeziku ter o tem, kaj bi moral o vsem tem vedeti strokovni prevajalec.

Jezik je zapleten sistem znakov, ki ga uporabljamo v različne namene: mišljenje, sporazumevanje, izražanje, prevajanje in še kaj. Najmanjša jezikovna enota je glas. Glasove

družimo v večje enote: besede, stavke, besedila. Ker so vse te enote znaki, je njihove zakonitosti mogoče preučevati po oblikovni in pomenski plati. Vsak znak ima namreč svojo obliko in svoj pomen. In ker je izhodiščna oblika vsakega jezika njegova govorna oblika, ki je prvotnejša, bomo govorili o zvočnih in pomenskih vrednostih jezikovnih znakov. S preučevanjem posameznih funkcij jezikovnih znakov se ukvarjajo posamezne panoge jezikoslovja. Glasove po zvočni plati preučuje fonetika, njihove pomenne pa fonologija. Besede kot obliko preučuje oblikoslovje, njihovo tvorjenje pa besedotvorje. Pomen posameznih besed je predmet semantike. Skladnja določa, kako besede družimo v stavke. Besedila, največje jezikovne enote, preučuje besediloslovje. Vsaka od teh enot tvori svojo jezikovno ravnino.

Te osnovne enote jezika je mogoče dopolniti še z nekaterimi, ki nastanejo na mejah med posameznimi ravninami. Med glasovno in besedno ravnino so skupine glasov: zlogi, če opazujemo obliko, in fonemi, če nas zanima njihov pomen. Preučujeta jih fonetika in fonologija. Podobno med besedno in skladenjsko ravnino obstajajo enote, ki jim pravimo besedne zveze.

Z njimi se ukvarja frazeologija.

Kot vidimo, je jezik zapleten, vendar urejen sistem, v katerem so enote povezane med seboj in odvisne druga od druge. Zakonitosti tega sistema imenujemo slovnica. In jeziki se razlikujejo med seboj prav po svojih slovnica. Zato znati neki jezik pomeni najprej obvladati njegovo slovnico. Za dobro poznavanje jezika torej ne zadostuje, če njegov sistem obvladamo le intuitivno.

Jezik je živ sistem. Se pravi, da se nenehno razvija in spreminja. To je eden od razlogov, zakaj je na svetu toliko različnih jezikov. Z razvojem v jeziku sčasoma nastanejo narečja, ta pa nato, pod določenimi pogoji, lahko postanejo tudi novi jeziki. Tako so na primer iz nekdanjega indoevropskega prajezika nastali mnogi sedanji jeziki. Eden od njih je tudi slovenščina. Tudi ta se je razvijala naprej. Znotraj nje so nastala mnoga narečja. Če bi se razvoj neovirano nadaljeval, bi vsaj teoretično iz slovenščine lahko nastali novi jeziki. Da bi se izognili tej nevarnosti, smo se domenili, da bomo uporabljali posebno obliko slovenskega jezika. Pravimo ji knjižni jezik.

Toda jezik je živel naprej. In nastalo je to, kar imamo danes v slovenščini — tri osnovne plasti jezika: knjižni jezik, narečja in pogovorni jezik. Knjižni jezik je tista dogovorjena oblika, ki omogoča nemoteno sporazumevanje med vsemi, ki uporabljajo slovenščino. Drugo plast tvorijo slovenska narečja, ki jih je danes več kot štirideset. Rezultat medsebojnega delovanja teh dveh plasti — knjižnega jezika in narečij — pa je tretja plast: pogovorni jezik. To je široko območje, v katerem se pod prevladujočim vplivom narečij oblikujejo krajevni govori, na drugi strani pa pod vplivom knjižnega jezika — zborni govor, oblika jezika, ki jo uporabljamo, ko želimo, da nas razume kar najširši krog naslovnikov. Posameznik pač uporablja slovenščino v obliki, ki nastane kot rezultat delovanja dveh glavnih plasti: knjižnega jezika in narečij. Obvladati jezik pomeni torej poznati različne plasti jezika, ki so prav tako del jezikovnega sistema.

Vendar znanje jezika ni zgolj poznavanje sistema, ampak zahteva tudi njegovo pravilno uporabo. Jezika namreč ne uporabljamo samo v njegovi temeljni funkciji, za sporazumevanje, uporabljamo ga tudi v druge namene. Tako re-

cimo z jezikom izražamo čustva. Jezik je takrat izrazno sredstvo umetnosti — besedne umetnosti. In ker jezik uporabljamo v različne namene, se pojavijo značilnosti, po katerih ločimo vrste jezika.

Osnovna vrst vsakega jezika je sporazumevalna vrst. Uporabljamo jo pri vsakodnevnem sporazumevanju. Praviloma je v govorni obliki. Druga je umetnostna vrst. Uporabljamo jo, če želimo z jezikom pri naslovniku spodbuditi čustveno doživetje, doseči umetniški učinek. Vmes med tema vrstama sta še dve: strokovna in publicistična.

Vsaka od štirih vrst ima svoje zakonitosti. Poznavanje teh zakonitosti prav tako štejemo k znanju jezika. Zato mora dober poznavalec jezika obvladati ne le slovnico, ampak se mora zavedati tudi različnih plasti in vrst jezika.

Nas zanima predvsem strokovna vrst. Zato si oglejmo nekatere njene značilnosti. Navadno jo uporabljamo v pisni obliki, zato poslednje upošteva vsa slovnica pravila. Na besedni ravni je zanjo značilno, da zelo pogosto uporablja termine. Poleg tega raje uporablja samostalnice kot glagole, rada kopiči pridevnike in uporablja značilne veznike. Na ravni frazeologije uporablja značilne besedne zveze. V skladnji prevladujejo zapletene, zložene povedi. Besedila so vedno skrbno grajena: z odstavki, jedrnato, jasno in logično. Najpomembnejša značilnost vsakega strokovnega besedila je — odsotnost čustev.

Vendar strokovna vrst jezika nikakor ni nekaj enotnega. Posamezne stroke imajo poleg svoje terminologije in frazeologije tudi svoj slog, svoj način uporabe jezikovnih sredstev. Spomnimo se samo pravniškega jezika ali jeziika filozofskih besedil. Lahko bi rekli, da imajo posamezne stroke svoje lastne podjezike. Nekatere bolj, nekatere manj izoblikovane.

Vse, kar je bilo povedano o slovenščini, velja tudi za druge jezike. Vsak jezik ima svoje plasti in svoje vrste. Kdor hoče prevajati, se jih mora vsaj zavedati, če jih že ne more obvladati. Prevajanje je namreč proces, ki med drugim zahteva tudi, da prevajalec v prevedenem besedilu ne le ohrani pomene posameznih besed, ampak jih posreduje v tisti plasti in vrsti, v kateri so bile uporabljene v izvirniku. Zato mora vsak prevajalec poznati tudi te značilnosti jezika, in

to v obeh jezikih: izhodiščnem in ciljnem. Kajti prav pomanjkljivo poznavanje posameznih zvrsti je marsikdaj razlog, da nekdo, ki sicer obvlada jezik za sporazumevalne namene, ne more uspešno prevajati.

Strokovni prevajalci imajo opravka predvsem s strokovnimi besedili, zato jih morajo prevajati v strokovni zvrsti ciljnega jezika in ne morda v sporazumevalni ali celo v umetnostni. Prav tako morajo uporabljati pravilen podjezik. In prav tu navadno nastopijo težave. Dober poznavalec nekega podjeka je praviloma le strokovnjak s tega področja. Se pravi, da bi morali strokovna besedila prevajati izključno strokovnjaki. Toda ti tega navadno ne utegnejo ali pa ne obvladajo dovolj obeh jezikov. Zato nujno pride na pomoč prevajalec. Ker pa ta ne more biti strokovnjak za vse najrazličnejše stroke, nastopijo težave.

Rešitvi sta dve: specializacija in sodelovanje. Specializacija je v naših razmerah praktično neizvedljiva. Slovenski trg je premajhen in prevajalcev ni dovolj. Zato preostane samo druga rešitev — sodelovanje. Prevajalec se ne sme sramovati, če ne pozna vseh podjezikov nekega jezika, če ni strokovnjak za vse stroke. Prav nasprotno, imeti bi moral za svojo dolžnost, da vsak strokovni prevod preveri skupaj s strokovnjakom. To bi moral početi redno in dosledno. Le tako bo zagotovil kakovosten prevod, kar je nedvomno glavni cilj vsakega prevajalca. Strokovnega še posebej. Po drugi strani naj bi se strokovnjaki, ki ne poznajo dovolj obeh jezikov, ne lotevali prevajanja. Če pa se tega vendarle lotijo, naj tudi njim ne bo nerodno posvetovati se s prevajalcem, dobrim poznavalcem jezikov. Le sodelovanje vodi k uspehu!

Lidija Šega

Izobraževanje prevajalcev v Nemčiji

Pod geslom Praksa in izobraževanje je Združenje prevajalcev Nemčije leta 1983 imenovalo posebno strokovno komisijo, sestavljeno iz predstavnikov poklicnih prevajalcev in predavateljev v raznih izobraževalnih ustanovah, katere namen je bil zagotoviti prilagojenost izobraževanja dejanskim potrebam prakse. Komisija si je zastavila nalogo, da bo s konkretnimi ukrepi na področju osnovnega in dopolnilnega izobraževanja poskrbela za boljšo usposobljenost prevajalcev in tolmačev in jim s tem zagotovila ustrezen status ter boljše možnosti zaposlovanja. Po opravljenem strokovnem delu je komisija leta 1986 izdala poseben memorandum, ki ga povzemamo v skrajšani obliki, našim kolegom v informacijo in izobraževalnim ustanovam v premislek!

1. Cilji

Za boljše prevajalsko delo, ki ga uporabniki od prevajalcev zahtevajo in pričakujejo, je treba:

☐ pri prevajalcih začetnikih odpraviti pomanjkljivosti v znanju izhodiščnega in ciljnega jezika ter zagotoviti dopolnilno izobraževanje iz stroke, kulture in družbenega okolja ter tehnike prevajanja;

☐ izobraževanje prilagoditi praksi tako, da bodo imeli prevajalci boljše možnosti za zaposlitev;

☐ študente pripraviti na samostojno in odgovorno delo;

☐ upoštevati tehnični napredek in novosti, s katerimi se bodo prevajalci srečevali v praksi;

☐ prevajalce strokovno tako usposobiti, da bodo poleg prevajanja lahko opravljali še druge delovne naloge;

☐ organizirati stalno dopolnilno izobraževanje za prevajalce in tolmače;

☐ na podlagi zahtev in izkušenj iz prakse pospeševati in izboljšati tudi programe dopolnilnega izobraževanja za učitelje.

Za uresničitev teh ciljev bosta potrebna drugačen pristop k izobraževanju prevajalcev in tolmačev ter zlasti pogostejše vključevanje in pomoč uporabnikov prevajalskih storitev.

2. Zahteve poklica

Po končanem izobraževanju morajo biti prevajalci usposobljeni za kakovosten prenos in-